

VYSTUPME NA HOSPODINOVU HORU

Kázání ze soboty 21.4.2018 – br. Jiří Beneš

Micheášovo proroctví je spis o tom, jak se „**Hospodinovo slovo**“ stává, jak existuje (1,1). V průběhu prorokování prorok opakovaně upozorňuje na Hospodinovy výroky, které tvoří Tóru. Samotné slovo „**Tóra**“ je však v Micheášově proroctví pouze jednou¹, ale zato uprostřed spisu (4,2). To znamená, že středem proroctví, jeho přirozeným těžištěm a kulmináčným bodem² je Tóra. Tento hebrejský výraz znamená směrovka, ukazatel či učení a prorok jej vysvětluje použitím synonyma jako „slovo Hospodinovo“.

Upozorněním na „**Hospodinovo slovo**“ Micheášův spis začíná a prorok o něm nejprve řekne, že to není pouhý zvuk nebo písmenka. „Hospodinovo slovo“ se „děje“ (1,1). Znovu se o „Hospodinově slově“ zmíní v 4,2.4. Opakováním již tak dost silný důraz na „Hospodinovo slovo“ ještě více násobí. Ani nyní ovšem nejde o zvuk či text. Prorok, jakoby své předchozí sdělení chtěl ještě umocnit, sdělí o „Hospodinově slově“, resp. o Tóře, že se pohybuje, doslova „vychází“. To, co my vnímáme jako zvuk či písmena, popisuje prorok slovesy, jimiž se běžně vypovídá o aktivitě živé bytosti. Použije tři slovesa: **Tóra** chodí (vychází), „slovo Hospodinovo“ soudí a trestá (4,3). Slovesa „soudí a trestá“ popisují v prorockých textech jednání **mesláše** (Iz 11,3-4) či samotného Boha³. O pohybu mesiáše (krále) hovoří Bůh v Mí 3,13. Mesiáš je tedy s Tórou spjat, žije Tórou, je ztělesněním „Hospodinova slova“, ztělesněným výrokem Hospodinovým. Novozákonně řečeno, je slovem Hospodinovým, které se stalo tělem (J 1,14).

A pohyb „Tóry a Hospodinova slova“, jak jej Micheáš popisuje, má velký význam, efekt a následky. Prorok totiž sděluje, že se něco děje s horami a lidmi (4,1). „Hora, tj. dům Hospodinův“ bude připraven, „**pronárody**“ se dávají do pohybu a putují „nad ní“. A přitom spolu mluví a ještě se k cestě nahoru, tj. nikoli na „horu“, nýbrž „k domu Boha Jákobova“ (4,2; podobně Ž 122,1) pobízejí. Takovou řeč (pobízení) poutníků zachycuje Ž 122, který stejnou situaci jako Mí 4,1-5 popisuje z jiné perspektivy: „Raduji se mezi těmi, kdo mluví ke mně: Dům Hospodinův. Jdeme!“ (Ž 122,1). Neláká je vysokohorská turistika, ani nejdou obdivovat historickou památku. Láká je Hospodin (jako i v Ž 122,4). Chtějí se přiblížit Bohu jako učitelé. Chtějí se učit od „Jákobova Boha“. Jdou v podstatě do školy (*cheder*) a očekávají, že Bůh je bude učit⁴ „svým cestám“ a oni jsou rozhodnutí po těchto jeho cestách chodit. Chtějí se naučit chodit tudy, kudy chodí Bůh.

Micheáš, který zde vyznává svou víru pomocí metafory Boha „jako učitele Tóry pro všechny národy“⁵, přerušuje jejich řeč a vpadává vysvětlením, proč se to všechno děje: „protože ze Sijóna vychází **Tóra** a **slovo Hospodinovo** z Jeruzaléma“ (4,2). Spojku „protože“ ČEP sice neuvádí, ale králíčtí ano a v hebrejském textu samozřejmě je. Prorok tak vysvětluje, jakou toto dění má příčinu. Co uvedlo „**pronárody**“ do pohybu? Tóra. Co v nich probudilo chuť se učit? Tóra. Proč jdou za „Bohem Jákobovým“, neboli co je subjektem jejich jednání?

¹ jediná zmínka o „Tóře“ v celém proroctví je také v Am 2,4; Ak 1,4; Sf 3,4; Ag 2,11; Za 7,12.

² podobně, jako je tomu v proroctví Zacharjášově (Za 7,12) a zejména v Malachiášově (2,6-9).

³ Hebr. š-p-t; j-k-ch. Jr 21,14; 30,11; 46,28; Ez 7,3.27; 18,30; 33,20; 34,17.

⁴ hebr. j-r-h; z něj je odvozeno hebrejské podstatné jméno „Tóra“.

⁵ Zenger: Na úpatí Sinaje, op. cit. 142.146.

Tóra. Ona pohybuje se Tóra, soudící a kárající „slovo Hospodinovo“ je příčinou změn, které s nimi nastaly. Tóra je klíčové slovo textu, protože její pohyb je uveden jako argument pro aktivitu lidí. Stává se podnětem (subjektem) dalšího dění. Zapřičiňuje putování „pronárodů“ na Sijón⁶, způsobuje jejich mlčení a chuť se u Boha učít.

Tomu lze rozumět takto: „**Tóra a slovo Hospodinovo**“ je náplní Hospodinova učení. Hospodinovo učení, tj. Tóra poutá pozornost⁷. Tóra je přitažlivá. Přitahuje k sobě „pronárody“, které se tak stávají předmětem působení Tóry. To lze říci i jinak: Tóru a Tórou učící Hospodin poutá pozornost „pronárodů“ a strhává je k sobě a dává jim jednotný program. Směr pohybu, který tento program určuje, vede zdola nahoru, tj. na místo, které je s Tórou spjato. Tóra „**pronárody**“ vytahuje nahoru (také **Ž 122,4** „sem, vzhůru kmeny táhnou“), tzn. k Bohu.

Na první pohled to vypadá, že se Hospodinovo učení uskuteční na Sijónu. **Sijón** jako místo, odkud zní Tóra (je eschatologickým domovem Tóry), by se tím stalo středem světa, nejdůležitějším místem na světě (podobně **Ž 122**) protože jen zde je možno zaslechnout mluvit Boha⁸. To samo o sobě však mění pohled na Sijón jako geografikum. Spíše než topografický údaj by Sijón jako místo, kde mluví Bůh, byl prorocká metafora pro

- a) „Hospodinovu horu, dům Boha Jákobova“. Zde je „trůn“ Boha jako krále⁹. To znamená, že Sijón je šifra pro samotného Hospodina, neboť jen od něj může vycházet Tóra;
- b) město **Jeruzalém**. Jeruzalém neoznačuje v prorockých textech domy, nýbrž jeho obyvatele (tak i **Ž 122,6-8**): „Sijón ... je metaforickou výpovědí o Izraeli žijícím na Sijónu“¹⁰. V tomto smyslu je také Jeruzalém osloven, jakoby to byla živá bytost: „naše nohy jsou postavené ve tvých branách, Jeruzaléme“ (**Ž 122,2**). Taktéž **domem**, kde Bůh bydlí, není stavba, nýbrž jeho lid¹¹;
- c) bohoslužbu, kde zní Tóra;
- d) text, kde je Tóra fixována a odkud je Hospodinovo učení při bohoslužbě připomínáno. Pentateuch, resp. **Tanach** je pak místo, odkud Bůh učí.

Jenže pokud se „**pronárody**“ budou učit Tóru při bohoslužbě uprostřed shromáždění Božího lidu a z Tanachu – Pentateuchu, pak je ovšem třeba větět „Tóra vychází ze Sijóna a slovo Hospodinovo z Jeruzaléma“ rozumět jinak: zájem „pronárodů“ upoutala „**Tóra a slovo Hospodinovo**“ teprve tehdy, až odešla „ze Sijónu a z Jeruzaléma“, tj. když odešla z náboženského prostředí, které bylo se „slovem Hospodinovým“ tradičně v minulosti spojeno. Když vyjde ze Sijónu a z Jeruzaléma¹², aby byla žita Božím lidem nebo aby byla

⁶ Varšo: Abdiáš, op. cit. 241. „Jeruzalém se stane cílem cesty pohanských národů na konci věků (Za 8,22nn“. P. Pokorný: Perspektiva víry. Úvod do eschatologie. Kalich, Praha 1991, str. 59.

⁷ Jsou „mezi spolupoutníky připravenými zaslechnout Hospodinův výrok“. Heller, Beneš: Poutní písně, op. cit. 34.

⁸ Varšo: Abdiáš, op. cit. 264. G. Vlková: Izajáš. Svědectví o vítězství a důvěře. Vyšehrad, Praha 2014, str. 21.

⁹ **Ž 46-48; 93-100**. Zenger: Na úpatí Sinaje, op. cit. 143.

¹⁰ Zenger: Na úpatí Sinaje, op. cit. 145. Podobně Heller, Beneš: Poutní písně, op. cit. 35. Výrazy „vystavěn; semknutá“ v **Ž 122,3** popisují nejen město, nýbrž současně i Boží lid, společenství spolupoutníků.

¹¹ Heller, Beneš: Poutní písně, op. cit. 33. Z této knihy je převzat i Hellerův překlad **Ž 122**.

¹² podobně i „dům Hospodinův bude vyneseno od pahrbků“, tzn., již nebude s žádným pahrbkem spojován.

dostupná v psané podobě (**Tanach**), kde již nebude kompromitována minulostí místa ani hříchy lidu. „Tóra a slovo Hospodinovo“ se stává zajímavé, až když je vyvázáno z ideologických vazeb na „sijónskou teologii“¹³, tj. z věrouky a dogmatiky a ze společensko politických událostí souvisejících s historickým Jeruzalémem, jak jsou zobrazeny v **Mi 3**. **Jeruzalém a Sijón** je totiž i u samotného Micheáše předmětem **soudu** (Mi 1-3). Nejde o ideální, nýbrž o duchovně rozvrácené společenství (Mi 2-3). „Sijónská dcera“ je spojena s „hříchem a nevěrnostmi“¹⁴. Takové společenství nemůže nikoho zaujmout. Je odsouzeno (Mi 3) a musí být nejprve očištěno a proměněno (**2,12-13**). Z kontextu, v němž je 4,1-5 zasazeno, vyplývá, že pohyb „pronárodů do domu Boha Jákobova“ a vyjití Tóry ze Sijóna a z Jeruzaléma (4,2) nastane až po vynesení rozsudku nad Jeruzalémem (Mi 3), resp. po odstranění, zničení těchto míst, po rozorání Sijónu a rozbouření Jeruzaléma (**3,12**). Tehdy bude „Tóra a slovo Hospodinovo“ vyvázáno, odpoutáno od těchto míst (4,2b) a bude působit nezávisle na nich.

Pak „**pronárody**“ přijdou dobrovolně se vystavit jen působení „slova Hospodinova“ (nikoli genui loci uvedených míst). Dobrovolně se postaví pod „**slovo Hospodinovo**“, které „soudí a kárá“. Že soud Hospodinův je to, co je k Bohu, k Tóře a domu Hospodinovu (nikoli na nějakou horu) vábí, zní i z **Ž 122,5**: „neboť právě tam usedly i trůny soudu“; na **soud** ukazuje i výraz „brány“ v **Ž 122,2**, kde soud zasedal¹⁵. Oni se chtějí nechat konfrontovat se slovem soudu (a) přestože vědí, jak tento soud vypadá (Mi 3); (b) protože tato konfrontace nastoluje **spravedlnost**, řád a právo. A spravedlnost se konkrétně projeví tím, že „pronárody“ sami změni své **zbraně** (válečné nástroje) v zemědělské nářadí¹⁶. To je jiná perspektiva, než předkládá Micheáš v Mi 5,9-10 a Micheášův současník Ozeáš, když cituje Hospodinův výrok: „vymýtím ze země luk, meč i válku a dám jim uléhat v bezpečí“¹⁷.

Micheášův text však obsahuje detaily, které tento kontrast pomohou pochopit a které by proto při čtení neměly být přehlédnuty: „Národy zničí své **zbraně** ... proto, že jde o vlastní zbraně, a nikoli o zbroj nepřátel“ a „zbraně nebudou zničeny až po skončení války, nýbrž ještě před započatím válečné krize jako gesto odmítnutí použít zbraní v konfliktních situacích“¹⁸. Tato proměna chování ovšem neznámá jen ukončení válek a nastolení míru, ale má mnohem zásadnější význam a dosah. Znamená v podstatě konec nepřátelství, konec ohrožování, konec touhy bojovat, zápasit, mít převahu, přemáhat, porážet, vítězit a soutěžit.

¹³ Sijónskou teologii definuje Zenger (Na úpatí Sinaje, op. cit. 146) jako koncepci, „podle níž Je Sijón místem, které provokuje národy k válečnému útoku, aby“ tam byli „za intervence Boha války Hospodina“ rozdrčení. Ale základem této teologie je přesvědčení, že Sijón jako místo, konkrétně chrám je spjat s nezrušitelnou přítomností Hospodina (zde bydlí Bůh).

¹⁴ 1,13. Na to ukazuje i význam jména „Jeruzalém“: „město boha Šalima“. Proto se očekávání poutníků netočí kolem města (to je odsouzeno), nýbrž spíše kolem lidí na město navázaných. Ti tvoří „Jeruzalém jako město pravého Božího pokoje“. Heller, Beneš: Poutní písně, op. cit. 38.

¹⁵ Am 5,15. „Zdá se, že cílem poutníků (Božího lidu) je Hospodinův soud, neboť právě zde je vynesen životodárný výrok“. Heller, Beneš: Poutní písně, op. cit. 33.37.

¹⁶ To je pravý opak Jólovy výzvy ke svaté válce v Ji 4,9-10.

¹⁷ Oz 2,20; srov. Za 9,10; Ž 46,10; 76,4 a nepřímo i Ž 85,9.11-14. Prof. Kubáč brilantně obě perspektivy propojí: Bůh „likviduje válečnou zbroj a boječtivou vášň člověka ... má moc zkrotit národy a dát světu mír. Stačí mu k tomu pouze jeho slovo“. V. Kubáč: Bůh pokoje. In: Člověk před Boží tváří. Vyšehrad, Praha 2016, str. 244.

¹⁸ Kubáč: Bůh pokoje, op. cit. 245-246.

Je to obraz **univerzálního** pokoje a toho se nedosahuje násilím. Odzbrojení přece způsobil Hospodinův výrok. Základem **pokoje** (srov. **Ž 122,6-8**) na zemi (ve světě) je tedy **Tóra**, resp. učící Bůh¹⁹. Tóra má pro společnost léčivé účinky: uzdravuje. Jinak řečeno: „za tímto jednáním pronárodů je skryta vůle svatého Boha a jeho učení. Pouze proto, že pronárody“ tuto vůli (Tóru) poznají sami, „přijdou na myšlenku zlikvidovat **zbraně**. Na základě **Hospodinova výroku** a vyhlášení jeho **soudu** se stanou zbraně zbytečnými a budou zničeny ... Tak Hospodin povede národy k dobrovolnému zřeknutí se vojenské síly, k dobrovolné likvidaci všech zbraní“²⁰. Vůli k tomuto jednání je aktivita Hospodinova (učení), neboli Tóra. Ta je subjektem popisovaného dění.

Nyní je třeba si říci, jaké doby se týká toto „království pokoje“, neboli kdy tento stav nastane. Na počátku Micheášova prorockého výroku stojí časové určení „na sklonku dnů“ (**4,1**), který sice znamená „v daleké budoucnosti“, ale nikoli v novém věku. Týká se to „posledních dnů“ našeho, starého věku ale jen jako výhled, ale nikoli jako program pro politické jednání²¹. To znamená, že jakmile pronárody přijdou, aby se u Hospodina učily, „přiblíží se naplnění času“²². **Znamením** poslední doby je probuzení zájmu o Hospodinovy výroky (**Tóru**), přitažlivost Tóry pro „**pronárody**“, touha učit se od Hospodina, ochota nechat se kárat a soudit a evidentní proměna chování všech „pronárodů“. Na konci dnů nastane „obroda národa“²³ (podobně Mal 3,22-24). Jinak řečeno: ti, kdo mají vůli učit se „slovo Hospodinovo“, kdo se vydají na cestu proto, aby mohli studovat Tóru, protože pro ně Tóra nejsou jen písmenka či zvuky, ti jsou znamením poslední doby.

Na závěr svého prorockého výroku Micheáš opakovaním zesílil rozhodující sdělení o tom, odkud vyvěrá moc k uskutečnění tohoto stavu. Prorok ještě jednou položí důraz na **Hospodinův výrok** jako na strůjce nových skutečností v **4,4**: oni bydlí a nic je nevyděsí²⁴, „protože²⁵ ústy Hospodin zástupů promluvil“. Hospodinovo promluvení je příčina dobrého stavu „pronárodů“. Subjektem dění je Hospodinova přímá řeč, „**Hospodinovo slovo**“, které je nazýváno **Tóra**. Znovu (podruhé!) tak prorok upozorňuje na to, že aktivním elementem je Bůh (Tóra) a lidé jsou v pozici předmětu Božího působení. Dvakrát, neboli velmi výrazně tedy Micheáš v **4,1-5** sděluje to, co prof. Heller vydává za základ biblické teologie: „Celá biblická teologie vlastně vypovídá o tom, jak se ze subjektů – hledačů Boha stávají objekty – boží nástroje“²⁶.

Dvakrát také nechává Micheáš v 4,1-5 zaznít přímou řeč komunity. Poprvé (**4,2**) označil mluvící subjekt výrazem „**pronárody**“. Podruhé (**4,5**) však „pronárody“ explicitně nevedl.

¹⁹ Varšo: Abdiáš, op. cit. 265.

²⁰ Kubáč: Bůh pokoje, op. cit. 246.

²¹ J. Ebach: *Biblische Erinnerungen. Theologische Reden zur Zeit*. Bochum 1993, str. 201.

²² Zenger (Na úpatí Sinaje, op. cit. 143) to nazývá „utopii“ (op. cit. 145).

²³ V. Kubáč: *Mojžiš v biblické a rabínské tradici*. In: *Člověk před Boží tváří*. Vyšehrad, Praha 2016, str. 153.

²⁴ Obraz pokojného života pod stromy má variaci v Za 3,10 a Iz 11,6. Je-li to jen metafora nebo také důraz na typ aktivity (vinařství a sadařství) v novém věku, nelze s určitostí rozhodnout.

²⁵ Podruhé je tak v Mi 4,1-5 uvedena hebrejská spojka *ki* „protože“ (potřetí to bude v 4,5) jako „motivační klauzule“. Viz V. Ber: *Vyprávění a právo v knize Exodus*. Mlýn, Jihlava 2009, str. 175.

²⁶ J. Heller: *Podvečerní děkování*. Vyšehrad, Praha 2005, str. 245.

V textu není výslovně zmíněn ani **Izrael**, který není ani od „pronárodů“ oddělen. Vzhledem k tomu, že je v Tanachu Izrael často jako „pronárod“ označen (např. Ex 19,6), pak v budoucnosti, v poslední době může být součástí „pronárodů“²⁷. Závěrečná deklamací²⁸: „národy chodí ve jménu bohů svých a my chodíme ve jménu Hospodina, Boha našeho navěky a navždy“ (4,5) pak může mít tři významy (rozměry). Může vypovídat o

- a) konverzí „pronárodů“ k hospodinovskému kultu po boku Izraele;
- b) obrácení Izraele strženého „pronárody“ k uctívání Hospodina a k životu podle Tóry nezávisle na Sijónu a Jeruzalému. Prostě se Izraelci přidají a vyznají: „také my chodíme ve jménu Hospodina, Boha našeho navěky a navždy“. To je **univerzalizmus** spásy poslední doby. Toto čtení naznačuje jak **Ž 122,1** „těším se z toho, že jsme mezi těmi, kdo mi říkají“ (izraelský poutník je stržen k cestě těmi, kdo na této cestě již jsou a berou jej mezi sebe), tak **Ž 122,4**: „A sem, vzhůru kmeny táhnou, kmeny Hospodina, svědectví pro Izrael, jménu Hospodinovu vzdát chválu“ (ti, kdo „táhnou vzhůru“ jsou „svědectvím pro Izrael“);
- c) Izraeli, který jsa konfrontován jak s přitažlivostí Tóry, tak s dychtivostí „pronárodů“ učít se jí a vystavit se Hospodinovým soudům z Tóry, tak s následnou proměnou poměrů a stavu „pronárodů“ (pokoj), v reakci na Hospodinův výrok (4,3b-4) řekne: my v síle Hospodinově již dávno chodíme a chodili jsme ještě v době, kdy „národy chodily ve jménu bohů svých“. Jen z izraelského života podle Tóry se totiž tyto „národy“ mohly dozvědět, kdo je to „Bůh Jákobův“ a kam je třeba za ním jít (4,2). Výraznost „hory, tj. Hospodinova domu“ (4,1) by pak vyvolal Bohem proměněný **Izrael** (3,12-13) svým uctíváním Hospodina. Izrael by tak byl lid, který jde v tomto pohybu k Bohu příkladem, strhává ostatní (4,5), ukazuje, kam jít.

---

²⁷ Tento **univerzalizmus** naznačuje již V. Kubáč: Mísie a evangelizace v pohledu Bible. In: Člověk před Boží tváří. Vyšehrad, Praha 2016, str. 147-148.

²⁸ Zenger (Na úpatí Sinaje, op. cit. 144) tuto deklamaci nazývá „vznání hlavního příkázání“.